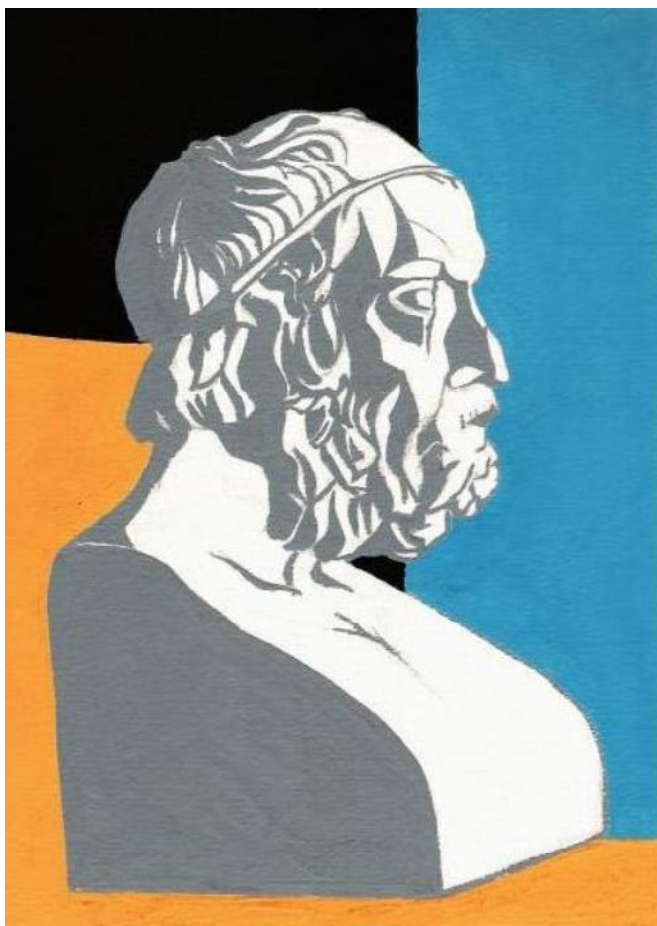

Kezdeteim

II.

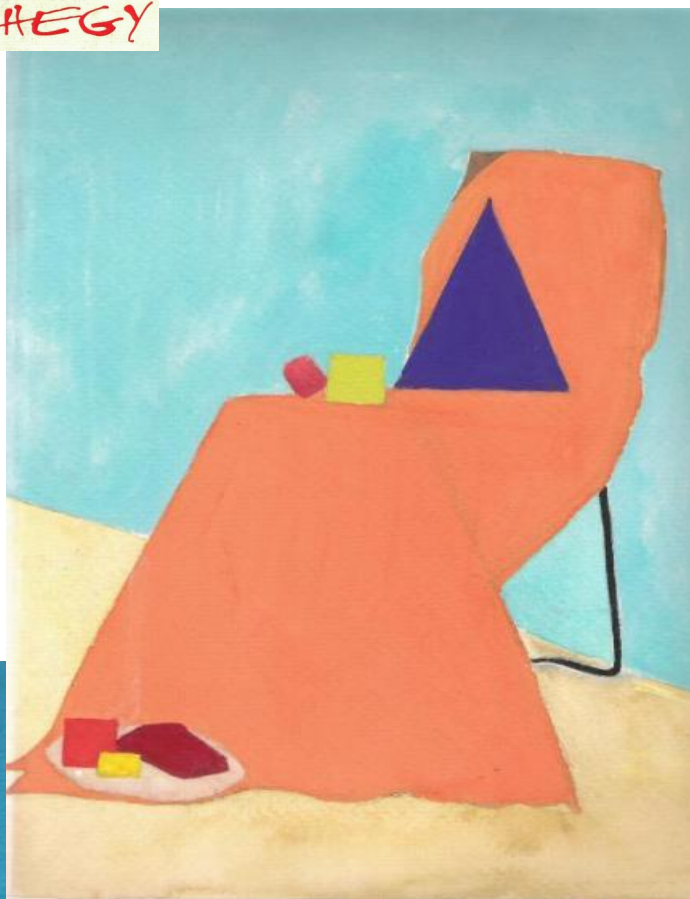
Csikós Tibor festőművész Visszaemlékezése

1972-ben vettek fel az újvidéki ŠBogdan Suputö M vészeti Szakközépiskolába. A felvételi vizsgán görög gipszfejet kellett életh en lerajzolni. Egy filozófus, talán Szókratész, vagy Arisztotelész felnagyított gipszportréja volt.

1974 Csikós Tibor: Görög fej, tempera

Egy pódiumra helyezték. Már nem emlékszem rajzolópadon dolgoztunk-e, vagy háromlábú fest állványokon voltak-e a rajztáblák. Szénnel rajzoltunk csomagolópapírra, az biztos. Megszóltottam egy karakteres, délies kinézet társamat. Mondtam neki, hogy nem jól rajzolja Szókratész szakállát. A fejet elég szépen lekövette, de a szakállat minden gondosság nélkül csak úgy odakente neki.ö Az nem fontosó óválaszolta. Én úgy éreztem, ilyet nem engedhet meg magának egy hitelességre törekv m vész-jelölt. Térképszer pontossággal rajzoltam meg a gipszfej minden

részletét. Délután egy kockára fektetett kúpot kellett agyagból megmintázni, valóság pontosságra törekedve.

1974 Csikós Tibor: Csendélet mértani formákkal, tempera

Els re elég jól sikerült, de azért aggályosan még igazgattam egy kicsit. József mellettem dolgozott, is hamar elkészült, de nyugodtabb volt, mint én. ó Gyere, nézzünk egy kicsit szét! ó mondta. Megtekintettük a többi pályamunkát. Bizony volt, akinél a kúp megnyúlt, és lecsüngött, mintha olvadt sajt-ból lett volna, és aránytalanságok is szembet ntek. Azt hiszem magam is biztosan tudtam volna szelektálni a pályázókat, a produkált eredmény alapján. Világos lett, mindenkinek nem való ez a pálya, ki kell válogatni a felvételiz ket. Viszont voltak kiválóan tehetségesek is a felvételiz k között. Egy nálunk talán id sebb sz ke fiú elmélyülten, nagy odaadással rajzolt és festett a teremben, ahova kerültünk. Megismerkedtük vele. Smudja Gradimirnek hívták. Felntt korára világhír karikaturista és képregény rajzoló lett bel le. Kés bb rendszeren összebarátkoztunk, és negyedik osztály végén együtt mentünk a diplomázást ünnepelni Veternik kocsmáiba. Mindig különböző karakter fejeket rajzolt a füzeteire. Ez a szokás rám is áterjedt, vagyis jellemz vé vált. Persze mindig is firkáltam, padra, papírra. Az általános iskolában gömböket, amib l különböző szoborszer figurákat állítottam össze. Nagyon büszke voltam magamra, és úgy gondoltam, én rajzolok a legjobban, a környezetemben. Iskolai rajzversenyeken is részt vettem, de ott nem rajzszakos tanárok voltak a zs riben.

k nem feltétlenül fedezték fel tehetségemet. Nagyon sok gyereknek adtak zsírkrétát rajtam kívül, az általános iskola (Zmaj) rajzversenyén. Rajztanárn nk, Jovánka volt az, aki-ben feltétlenül megbíztunk. viszont nagyon elfoglalt volt. Neki mindenre és mindenkire oda kellett figyelnie. Most, hogy rajztanárként dolgozom, megfelel képet kaptam a gyerekek érzékenységér l produkciójuk értékelése kapcsán. A

ültettünk. Egy koca volt az ólban. A kert végében szalmakazal volt. Bátyámmal ide gyakran felmászunk, élveztük a magaslati szemlél dést. Ez a hátsó utca a temet felé vitt ki, ahol a játszóbírodalmunk terület el.

1974 Csikós Tibor: Temet kápolna Martonoson, olaj-farostlemez, 65x45cm

gyermek számára meghatározó lehet az a pillanat, amikor a szerinte joggal nagyra értékelt alkotását tanára elé tárja osztályzásra. A tanár nem tudhatja, hogy kiből mi lakozik, kinek mekkorát dobban a szíve. Csak apró, alig érzékelhető jelekben, az arc mimikájából, a pillanat múlásából lehet megsejteni, hogy legbelül mi zajlik. A tanár pedig mit tesz? A munkát szemlélve

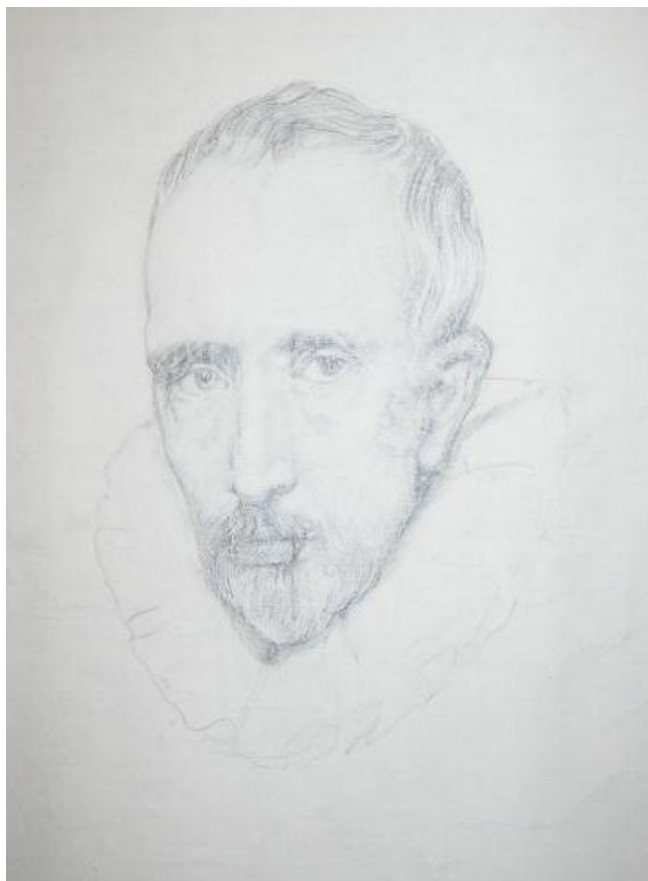
megpróbálja kategorizálni, a sok látott között elhelyezni az alkotást. Mikor pedig a benyomása, impressziója kialakul, a kötélfűző egyik fokára mutat. C (közepes)! Mondja gyakran Svédországban. Magyarországon is a hármast volt a leggyakoribb osztályzat. Azzal a gyerekkel nincs baj, aki hangosan ellenkezik. A zárt ajkak mögé szorított csalódás viszont később tör a felszínre. Rendszerint amikor a tanuló már visszaült a helyére, vagy még később. Sokkal később. Esetleg elfojtódik, ami még rosszabb. Ezért kell megismerni a tanulókat. Amennyire lehet. A tanár embersége és emberismerete a szakmaiság mellett meghatározó.

Magamról kora gyermekkorom óta azt tartottam, hogy tehetséges vagyok. Családi látogatásra mentünk egyszer az egyik nagybátyámhoz Martonoson, a szülőfalumban. Itt másoltam le egy macis képeslapot, ami az egész életemet meghatározó élményemmé vált. Olyan szépen rajzoltam, hogy az anyukám be szeretne küldeni az újvidéki Mézeskalácsba (ovis hetilap), ahol éppen rajzversenyt tartottak. Nekem az esett nagyon jól, hogy a nagymamám és az anyám is nagyon megdicsért ügyességem miatt. Mindenki, aki csak látta rajzomat tehetségesnek tartott. Ettől a pillanattól kezdve mindig rajzolni akartam.

Családi házuk a f utcán volt, a Tito Marsall utcán. A mozikól az állomás felé a második ház volt a miénk. A házuknak viszonylag nagy kertje volt, ahol krumplit és paradicsomot

Ebben a fás, parkos temetőben laktak a nagyszüleim. Szerényen gazdálkodtak, és pénzért kapálták, nagyapám ásta a sírokat. A két unokatestvéremmel kit n játszótér volt itt nekünk, persze hinta és csúszda nélkül. Kit n en elfoglaltuk magunkat. Itt áram sem volt. Nagyanyámék petróleumlámpával világítottak. Nyaranta egy-két hetet töltöttünk itt. Akkor még az eladósorban lévő nagynéném, aki mindig nagyon szerette a gyerekeket és a családot, a nagyszüleimmél lakott. Sokat játszottunk, számháborúztunk, megcsodáltam a szobrokat és kereszteteket a sírokon. Követtük a csigák járását.

Az iparm vészeti középiskolában Anka Opre-nik (Opresnik), egy nagyon jó ízlés festő volt a rajztanárom. Szombat délelőtt volt a modell utáni rajzolás ideje. Míg mi rajzoltunk, néha vázlatokat készített festményeihez. Paul Klee festészetének a tanulságaiból indult ki a művészetében. Képeit gyakran láttuk az újvidéki kiállításokon. Nagy tekintélye volt a tanulók körében. Színkompozíciókat festetett velünk. Nekem is tetszettek munkái, azonban soha sem taroztam a kedvencei közé. Másolásra buzdított bennünket. Egy nagy mappa ceruzarajzot készítettem nagy mesterek műveiről,

1975 Csikós Tibor: Másolat spanyol festőktől, ceruza

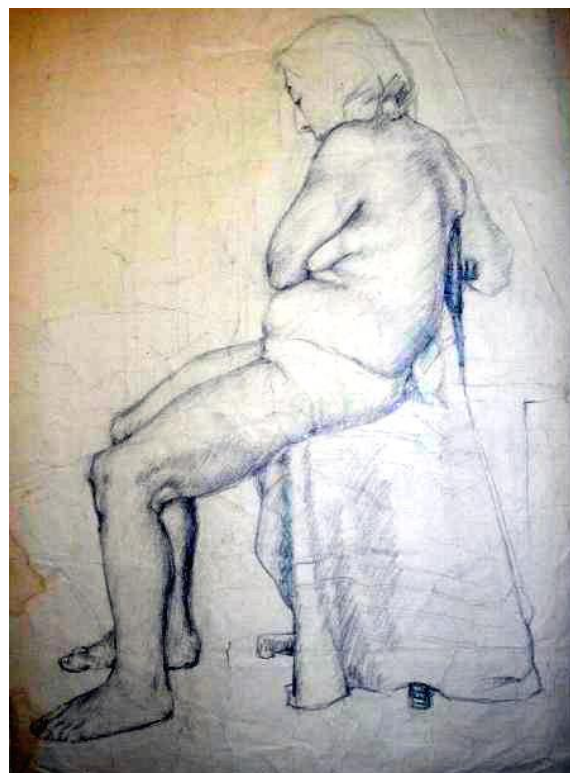
és mindenféle reprodukciókról, amiket elérhettem. Ezzel kicsit enyhült szigorom, némi kis dicsőretet is kaptam, de soha nem értékelte nagyra produkcióm. Megvoltak a magam kedvencei. Feljött koromban is küldtem neki katalógusokat, hogy lássa, hogy vittem valamire a szakmában. Meglepetésemre válaszolt nekem egy dopisznicán (levelező lapon), körülbelül annyit, hogy más tanítványai is küldtek neki hasonló katalógusokat. Ne gondoljam, hogy csak én maradtam önmagához. Az vigasztalt azonban, hogy hosszú távon semmivel sem maradtam el szakmailag azoktól a valamikori tanulóktól, akiket nagyra értékelt. Szóval!

Az osztályfőnököm a fiatal Branislav Dobanova ki (Branisláv Dobanovacschi) lett, a Jugoszláv plakátművészet nagy reménysége. A belgrádi akadémia elvégzése után rögtön tanítani kezdett. Mi lettünk az első osztálya. Harmadikos középiskolás korunkban töltötte le kötelező katonai szolgálatát. Negyedikben már újra az osztályfőnök volt. Szakmailag következetesen szigorú volt.

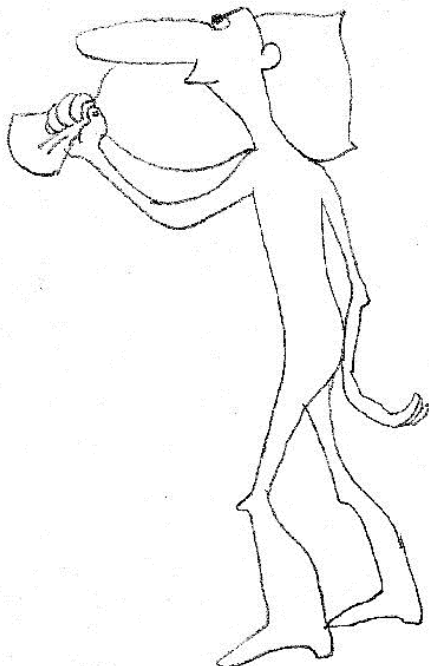
1978 Csikós Tibor. Non Possumus, plakát karton, 100x70cm

Elég sokat ellestünk tőle, és emberileg is nagy hatással volt ránk. Kizárólag magázott bennünket. Megjelenése mindig kifogástalan volt. Diplomamunkánkat is értékelte. Egy sokkal későbbi találkozásunkkor is emlékezett rá, hogy nagyon jó könyvillusztrációkat készítettem. Tulajdonképpen ezekről jegyzett meg. Később az újvidéki Művészeti Akadémián tanított. Mindig is komolyan vette hivatását.

1974 Csikós Tibor: Zora ül, ceruzarajz, 70x50cm

Szívesen emlékszem még Jovan Gruji (Grujity)-ra, kiváló grafikus és filmes tanáromra. Iskolánkban m ködött a SAF (Studio Animiranog Filma ó Animációs Filmstúdió), aminek volt a vezetője. Az első animációimat itt készítettem átlátszó fóliára, tuszal, Rotring tollal. Az első köztül csak ketten jelentkeztünk rajzfilmet készíteni, osztálytársam Nenad és jómagam. Nenad ötlete volt a Bumeráng című film. A fázisrajzolást közösen végeztük el. Egy kis figura bumerángot tart a kezében. Elhajítja. A bumeráng egy nyolcast ír le a levegőben, majd visszafordulva jól fejbe csapja a sünket. Tanárunk bátorított bennünket. Önálló filmemnek a ŐZsákó, vagyis ŐDzsákó címet adtam. A fő szereplő egy domb tetejére cipeli fel vállára nehezedterhet, majd beledobja egy gödörbe. Innen a zsák földalatti alagúton a domb alá csúszik. Visszaérve újra és újra cipekedni kezd. Erőlködése véget nem ér.

Amikor a filmet bemutattam, és tanárom felfogta az alapötletet, nem feledkezett meg illendően nevetni. Ez bátorítólag hatott rám, annak ellenére, hogy éreztem az udva-

riasságot reakciójában. Nem szerettem meg az animációs film készítését. Hosszú és magányos munka volt a fázisok megrajzolása, kockánkenti exponálása, filmre vétele. Jovan Grujity volt az első tanár, akivel időnként együtt cigarettáztunk az iskola hátsó udvarán. Talán nem mellékes, hogy az iskolánk az újvidéki zsinagóga esztétikus épületének közvetlen szomszédságában volt. Soha nem jártunk benne, csak kívülről hatott ránk sajátos arányaival és formáival. A hátsó udvar éppen a zsinagóga mögött volt.

Ha tanárunk dolgozott, éjszaka tette. Több tanárunk is az éjszakai munkát állította elének követendő példának. Grujity tanár néptárs (ez volt az illendű megszólítás, szerbül egyszerűen csak professzor) valószínűleg az italt sem vetette meg. Borostás, ápolatlan külsővel mutatkozott néha előttünk, de soha részegen. Mesélték, hogy később nyugdíjazták. Érzékeny idegrendszere felmondta a szolgálatot. Gyermekkorában, a második világháború alatt partizán kurír (futár) volt, és a belgrádi Szajmiste fogolytáborba vitt üzeneteket. Az idő múlásával egyre több szemrehányást tett saját magának, amiért sok embert nyilván rajta kívülálló okok miatt, nem tudott megmenteni a haláltól.

1975 Csikós Tibor: Illusztráció Ivan Goran Kovacsit : Jama című poémájához

Nem hagyhatom ki Jovicát, az egyedüli aktív rajzfilmes diákot, aki már harmadikos volt, amikor megismerkedtünk. Kizárólag az avantgárd művészetet értékelte, és értékrendjével nagyon nagy hatást gyakorolt ránk. Mivel tudta, hogy magyar származású vagyok, vagy lehet, hogy látott nálam Ludas Matyit, Jancsó Miklós filmművészetéről faggatott. Elég magas lóról beszélt velem, mégis fontos volt a véleménye.

József barátom inkább saját szürrealista stílusú képeit festette, az első és második osztályban. Az animáció nem érdekelt, de egyszer, amikor látta, hogy azon töprengök, hogyan rajzoljam következő rajzfilm figurámat, így szólt: ŐGyere, rajzoljunk karikatúrákat! Ő Felvázoltam figurámat, és, hogy a társaim hogyan rajzolnak. Erre elkezdett figurákat összerakni nagyon kreatívan. Azt hiszem Talpraesett Tom és Aszterix figurákat kombinált. A kötelező krumpli orrhoz kidudorodó szemeket, vékony nyakat, kissé púpos hátat és óriási talpakat rajzolt. Könnyedsége lenyűgözött. Nem lehetett nem észrevenni, mennyire jól rajzolta meg a kezeket, a lábujjakat. Törekedett a nagy képregény rajzoló színvonalára, ugyanakkor átfogalmazta az ott megfigyelt elemeket. Ilyet soha nem tapasztaltam, és később magam is hasonló figurákat kezdtem rajzolni. Persze megpróbáltam saját figurákat keresni, hogy ennek a hatásnak ellenálljak. A zágrábi rajzfilm iskola modorából indultam ki. Így lett hegyes orra és kis füle, sárgarépa szerű teste és piciny, hangjegy szerű lába. Egy újságban rockzenei hirdetésen szárnyak ízlésű grafikáját láttam. Ezt hozzárajzoltam, és így repülő figurát kaptam. Plusz még három betűt rajzoltam rá: JAT ó Jugoszláv Légítársaság. Ebből már sajnos nem lett újabb rajzfilm.